

Top10

1 **Ida Simons:**
Een dwaze maag
Cossee,
208 blz. € 19,90 (1)2 **Herman Koch:**
Geachte heer M.
Ambo/Anthos,
430 blz. € 19,95 (6)3 **Stefan Hertmans:**
**Oorlog en
Terpentijn**
De Bezige Bij,
304 blz. € 19,90 (10)4 **Joseph Roth:**
**Vlucht zonder
einde**
Atlas Contact, 112
blz. € 16,90 (3)5 **Pieter Stein:**
Made in Europe
Nieuw Amsterdam,
352 blz. € 34,95 (4)6 **Anna Enquist:**
Kwartet
De Arbeiderspers,
272 blz. € 19,95 (2)7 **Robert Harris:**
De officier
Cargo,
432 blz. € 24,90 (7)8 **Ilya Leonard
Pfeiffer:**
La Superba
De Arbeiderspers,
360 blz. € 19,95 (5)9 **Wiel Kusters:**
**Mijn versnipperd
bestaan**
Athenaeum-Polak &
Van Genneep,
512 blz. € 34,99 (9)10 **Jeff Kinney:**
**Het leven van een
Loser. Gedumpt.**
De Fontein,
223 blz. € 14,99 (-)

GEBASEERD OP DE VERKOOPCIJFERS VAN AFGELOPEN WEEK VAN BOEKHANDELS ATHENAEUM, SCHIMMELPENNINK (AMSTERDAM), DE GROENE WATERMAN (ANTWERPEN), PAAGMAN (DEN HAAG), VERKAAIK (GOUDA),

GODERT WALTER (GRONINGEN), H. DE VRIES (HAARLEM), DE TRIBUNE (MAASTRICHT), DE DRVKKERY (MIDDELBURG), ROELANTS (NIJMEGEN), VAN KEMENADE & HOLLAERS (BRED) EN VAN GENNEP (ROTTERDAM)

‘Wereldwijd worden mensen verdreven, verwijderd, geschraapt’

Interview Saskia Sassen Globaliseringsexpert Sassen verbindt in haar nieuwe boek mondiale investeringsstromen en massale ontheemding. ‘Staats- en bedrijfselites hebben hetzelfde belang.’

Door Maartje Somers

Sociologe en econome Saskia Sassen doet niet aan klein hier. Haar carrière besteedt ze aan het zoeken naar transnationale structuren - onderliggende veranderingen die zich uiteten in schijnbaar uiteenlopende gebeurtenissen. Zo boog ze zich in de afgelopen decennia over het verband tussen buitenlandse investeringen en migratie (*The Mobility of Capital and Labor*, 1988), over de opkomst van de stad als knooppunt van wereldwijde economische relaties (*The Global City*, 1991, haar doorbraak) en de verhouding tussen staat en globalisering (*Territory, Authority, Rights. From Medieval to Global Assemblages*, 2006).

Sassen is een expert op het gebied van globalisering. En zij belichaamt die globalisering zelf ook: geboren in 1949 in Den Haag, een jeugd in Argentinië en Italië, een studie in Frankrijk en de VS, en een carrière in New York en Londen. Samen met haar man, de Amerikaanse socioloog Richard Sennett, pendelt ze tussen Amerika en het Verenigd Koninkrijk - als ze niet voor onderzoek op reis is.

Na mailtjes vanuit China geeft Saskia Sassen het interview vandaag in Londen, in haar appartement op de bovenste verdieping van een verbouwde fabriek. Het uitzicht over de *global city* past goed bij haar helikopterblik. De muren zijn spierwit en een meter dik, er is veel plaats voor muzieklessenaars, een vleugel, een cello. „We woonden eerst in de wijk Clerkenwell, maar daar werd het mij te schattig”, zegt ze. „Dit past beter. Hier kun je voelen hoe de stad veranderd is: van een stad vol fabrieken naar een stad vol geld. Londen is echt krankzinnig geworden. Zelfs de London School of Economics moet zijn hoogleraren subsidiëren omdat academi, artsen en advocaten deze stad niet meer kunnen betalen.”

Sassen heeft net een voor haar doen klein, maar zoals gebruikelijk hoogst ambiteus boek geproduceerd waarin ze stelt dat mondiale geld- en investeringsstromen steeds meer mensen *uitdrijven*, zoals zij het noemt. Deze *expulsions* zijn in haar ogen de gemeenschappelijke deler van uiteenlopende verschijnselen. Zo veegt ze de groot-schalige huisuitzettingen in de Verenigde Staten en Spanje op één hoop met landont-eeningen in Afrika en Latijns-Amerika, met het terugschroeven van de verzorgingsstaten in Europa en het wereldwijd verwoesten van ecosystemen. Mensen, flora en fauna, schrijft ze, worden geschraapt, verwijderd, uitgesloten, verdreven.

Waarom koos u voor de titel ‘Expulsions’ en niet ‘Exclusions’? Exclusion, uitsluiting, is een veel gebruikte term in de sociologie en onder linkse activisten.
„Omdat *expulsions* verder gaan dan alleen maar buitensluiten. Sociale uitsluiting is in de sociologie inderdaad een wetenschappelijke term, die uitsluiting door discriminatie betekent. De term wordt ook op een algemenere manier gebruikt. Maar de term die ik nu munt, *uitdrijvingen*, gaat verder. Die behelst niet alleen het geen toegang hebben tot sociale en financiële stelsels. Het gaat om de *beweging* van uitzetting: uit je huis, van je land, uit het systeem. Ik voorspel dat we deze *uitdrijvingen* de komende jaren nog veel vaker gaan zien, door de concentratie van kapitaal en macht bij bedrijven en soms ook staten, en door de toenemende honger naar grondstoffen en energie.”

Uw boek lijkt te werken als een zonnebril, waardoor je uiteenlopende dingen op eens in dezelfde kleur ziet.
„Ja, dat is de bedoeling. We hebben een theorie nodig om de dingen goed te zien. Huisuitzettingen zijn niet hetzelfde als het verdrijven van dieren door het kappen van regenwoud voor palmolieplantages. Maar als je kijkt naar onderliggende structuren dan zijn er veel overeenkomsten tussen die zaken; tussen huisuitzettingen in de VS en Spanje en het wegjagen van boeren van hun land in Afrika en Latijns-Amerika. Met de plekken waar zij wonen, kan op een andere manier meer verdiend worden.

„Ook het resultaat is hetzelfde: ontheemding. Niet toevallig is er een recordaantal ontheemden, zogeheten *Internally Displaced Persons of IDPs*, zo blijkt uit het recentste rapport van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Die gaat er daarbij nog steeds vanuit dat mensen uiteindelijk weer terug naar huis zullen gaan. Maar dat is een misverstand. Heel vaak blijkt het land waar ze woonden niet meer van hen, het is verkocht, wordt voor iets anders gebruikt. En wat Europa betreft: de huizen zijn gesloopt, of mensen kunnen de stad of wijk waar ze woonden niet meer betalen. Vergis je niet; ook in Oost-Europa en zelfs in Duitsland zijn veel huisuitzettingen geweest tijdens de crisis. In Hongarije zijn meer dan een miljoen huishoudens tijdens de crisis in gebreke gebleven bij het aflossen van hun hypotheekschuld.”

Veegt u niet gewoon alle verliezers op een hoop in een wereld die door economische verhoudingen wordt bepaald? Uitdrijvingen zijn toch van alle tijden?

De mens heeft veel nodig dat geen hoogstaande technologie is. Een huis. Veilig eten. Scholing

CV

Saskia Sassen

Saskia Sassen (Den Haag, 1949) heeft negen boeken en tal van publicaties op haar naam over **globalisering, steden en migratie**. Ze is hoogleraar sociologie aan Columbia University in New York.

Sassen is lid van de Club van Rome en de Amerikaanse Council on Foreign Relations. Ze heeft eredoctoraten van acht universiteiten.

In feodale samenlevingen werden mensen uit het volgende dorp verjaagd. In delen van de wereld waar religie sterk is, zoals het Midden-Oosten of Azië, worden mensen van een andere religie uitgedreven. Wat maakt uw uitdrijvingen nieuw?

„De mondiale schaal ervan. En het wordt nog intenser. Nu hebben we *foreclosure*, het bij voorbaat buitensluiten, van grote groepen mensen. Wat je gaat krijgen, is de *foreclosure* van landen of delen van landen die geen toegang meer zullen hebben tot het mondiale economische stelsel. Er zal een soort mondiale zonering optreden: zones waar economische winst gemaakt wordt, en waar alleen zij die daar werken nog toegang hebben, en zones waar niets te halen valt, en die in meer of mindere mate zullen desintegreren. We zien hier nu al de contouren van; de crisis heeft getoond hoe genadeloos de internationale financiële architectuur kan uitwerken. Het schuldenregime bleek ook voor Europa van toepassing.”

Het schuldenregime?

„Zo noem ik het disciplineren van landen en mensen via schuld, zoals in Europa is gebeurd. Sinds de jaren zeventig werden de zwakke regeringen van ontwikkelingslanden goedkope leningen opgedrongen; het oliedgeld moest ergens heen. Dat heeft het schuldenregime opgeleverd, waarmee landen door internationale organisaties als de Wereldbank en het IMF gedwongen werden te herstructureren, te privatiseren en hun budgetten voor zorg en onderwijs te beperken.

„Het vele geld en de privatiseringen droegen niet weinig bij aan de corruptie van de elites in Afrika en Latijns-Amerika; het geld vloede weg. Maar de schulden bleven en daarom verkopen veel Afrikaanse staten nu grote partijen land aan internationale investeerders - een eenvoudige inkomstenbron voor armalastige regeringen die vooral kijken naar hun eigen belang en dat van de zakenelite. Sinds 2006 is de jaarlijkse verkoop van grote partijen land, in Afrika, Latijns-Amerika, maar ook in landen als Laos of Oekraïne, scherp gestegen. Land is materie, stabielere in tijden van crisis. Land geeft toegang tot steeds schaarsere grondstoffen voor voedsel en biobrandstof.

„Staatselites en bedrijfselites hebben in veel landen hetzelfde belang. Of laat ik het zo zeggen, politici denken dat groei hun grootste belang is en dat ze dat bereiken door min of meer te fuseren met de mondiale bedrijfselite. Mijnen en plantages, land en fabrieken zijn steeds minder vaak in handen van een eigenaar met wortels in

het vaderland en steeds vaker in bezit van mondiale spelers die nauwelijks lokale verantwoordelijkheid willen nemen. Landen denationaliseren. Regeringen hebben minder te zeggen over gebieden die internationaal eigendom zijn.

„Zo ontstaat momenteel een nieuwe, mondiale economische architectuur, waarin veel verdiend wordt, maar weinig ruimte is voor de grote groepen mensen die ergens moeten werken, naar school moeten gaan, of die een klein bedrijfje willen beginnen. Lokale netwerken, sociale weefsels en verhoudingen worden kapotgemaakt, met ontheemding en ondoorzichtige oorlogen tot gevolg. Toegang tot land, toegang tot water - veel sektarische oorlogen zijn daarop terug te voeren.”

Maar u kunt toch niet volhouden dat dat allemaal de schuld van het westerse schuldenregime is.

„Nee, natuurlijk er zijn altijd ook andere oorzaken, zoals etnische vetes, patronage en extremisme. Maar het staat voor mij als een paal boven water dat het internationale kapitaal een kwalijke rol speelt bij veel conflicten.”

U schrijft: ‘economische groei kan nooit goedaardig zijn’. Ik kan me niet voorstellen dat u dat meent. Bedoelt u: nooit ‘alleen maar’ goedaardig? Miljoenen mensen zijn in de laatste decennia uit de armoede gelicht. Ooit arme landen als India en China zijn nu groeiende economieën.

„Veel landen laten groeicijfers zien, doordat ze in hoog tempo hun natuurlijke hulpbronnen in de uitvoerkoop doen. Maar dat heeft weinig met ontwikkeling te maken. Groeicijfers laten niet zien wie er is uitgedreven - die groepen worden niet meegeteld. Groei gaat met een hoop vernietiging gepaard. Vraag het maar aan de vele Grieken die in de sociale ellende zijn gestort. Maar met Griekenland gaat het nu weer goed, lees je. Want het groeit weer, hè.”

Kunnen internationale sportevenementen ook een vorm van uitdrijving zijn? Rond de stadions waar het WK voetbal wordt gespeeld, verdrijft monopolist FIFA met instemming van de staat iedere economische activiteit die niet van de officiële sponsoren is...

„Ja dat klopt, dat is zeker ook een uitdrijving. Een micro-uitdrijving.”

... maar tegelijkertijd wordt dat WK bezocht door de nieuwe middenklasse van Latijns-Amerika. Mensen van wie de le-

Saskia Sassen: ‘De crisis heeft getoond hoe genadeloos de internationale financiële architectuur kan uitwerken’

FOTO ALEX MACNAUGHTON

vensstandaard enorm is gestegen.
„Het consumptiepeil groeit. Zeker. En dat geeft veel vrijheid en roept ongekende mogelijkheden op. Maar de mens heeft veel dingen nodig die niet hoogtechnologisch zijn. Een huis. Eten dat niet vergiftigd is en niet te duur. Scholing. Al die zaken worden steeds moeilijker te financieren voor steeds grotere groepen mensen. Er is geen gebrek aan financiële en technologische innovaties en de verspreiding daarvan, zeker niet. Je zou alleen willen dat een vergelijkbare energie werd gestoken in sociale innovaties en het terugdringen van het verschijnsel waar ik over schrijf: mondiale marginalisering.”

Econoom Thomas Piketty pleit in zijn bestseller ‘Le Capital au XXIe siècle’ voor een mondiale belasting op kapitaal. Is dat een goed idee?

„Het is heel jammer dat staten er almaar niet in slagen eenzelfde mondiale ruimte te vinden als bedrijven. Dan pas zou de mondiale markt echt rechtvaardig kunnen functioneren, want kapitaal- en belastingvlucht zouden in dat geval moeilijker en misschien onmogelijker zijn. Natuurlijk, een mondiaal belastingstelsel zou groei vertragen. Maar het zou ook zeepebellen en eenzijdige economische groei voorkomen. Piketty heeft in zoverre gelijk dat hij via belastingen naar een oplossing zoekt. Dat is een van de weinige instrumenten met mondiale impact die we hebben.”

Is de zonnebril van ‘Expulsions’ diepzwart van kleur? U ziet het somber in.
„Ik zie ook tekenen van hoop. In het *wasteland* dat het mondiale kapitaal soms achterlaat, ontstaan nieuwe dingen. In Griekenland hebben mensen die nog net wat geld hadden, verlaten dorpen weer tot leven gewekt. Ook in Spanje is dat gebeurd.

„In Californië, vlak bij het Google-hoofdkwartier, is een groot trailerpark ontstaan. De mensen dragen er dure kleren, dure gymmen, misschien werkten ze een paar jaar geleden nog bij Google of bij een bank. Nu wonen ze in caravans, maar ze hebben veerkracht, ze redden het. In Latijns-Amerika is 57 procent van het industriële landbouwareaal uitgeput. Maar als het braakliggend is achtergelaten, zien kleine boeren toch kans kleine stukjes weer tot leven te wekken. Er groeit altijd weer iets nieuws, al weten we van te voren niet wat.”

Saskia Sassen: *Expulsions. Brutality and Complexity in the Global Economy*. Harvard University Press, 280 blz. € 30,99